

Viste härad

221. Flakebergs sn, kyrkan

Pl. 172

Litteratur: Kyrkoinventarium 1829, 1918 (ATA); P. A. Säve, Västergötland 1863: 1 s. 191 (hs i UUB sign. S 40 k, fältprotokoll till följ.), Berättelse 1863, s. 129 (ATA, tryckt i ATS 3, 1873, s. 135f.); B. O. Cederbom, Beskrifning öfver Flakebergs Kyrka 1880 (ATA); S. Welin, Flakebergs kyrka, beskriven $18/3$ 1895 (ATA); R. Hjorth, Beskrifning öfver Viste härad (1902), s. 17f.; Elfsborgs Läns Annonsblad $18/3$ 1936; H. Jungner, Anteckningar $3/7$, $27/7$ 1937, $29/7$ 1938, $9/8$ 1939 (ATA); Nya Lidköpings Tidning $11/11$ 1949; M. Åmark, Medeltida kyrkklockor (i: Skara stift i ord och bild, 1949), s. 174f., Sveriges medeltida kyrkklockor (1960), s. 202f.

Äldre avbildningar: Hjorth, tecknad kopia av klockans inskriptioner $17/4$ 1868 (ATA); Welin, tecknad kopia av klockinskrifterna 1894 (ATA), foto av klockan 1894 (ATA); Åmark a.a. 1960.

Den runristade klockan har sin plats i tornet till Flakebergs kyrka. Den har tillhört församlingens gamla, romanska kyrka, som under 1800-talets lopp förföll och reparerades och förföll igen tills den på 1860-talet definitivt utdömdes. 1898 revs den gamla kyrkan, och på dess plats uppfördes under åren 1898–99 den nuvarande.

Intill 1898 hängde den runristade lillklockan tillsammans med dåvarande storklockan av år 1789 i norra kyrkogårdsporten, som hade en för ändamålet gjord, tornlik överbyggnad av trä, förmodligen tillkommen i slutet av 1700-talet vid tiden för det nya klockförvärvet, fig. 343. Även denna norra kyrkogårdsport med klockhuven raserades 1898, medan den södra med sitt murade valv och spetsiga tegeltak ännu står kvar som ett minne från den äldre kyrkan. Med placeringen i kyrkogårdsporten stämmer meddelandet i kyrkoinventariet 1829: »Tvänne klockor hänga i stapel vid ingången till kyrkogården. ... Den mindre klockan är tecknad med runor.» Dessförinnan — före tiden omkring 1789 — lär lillklockan, enligt B. O. Cederbom, ha hängt i en »vanlig klockstapel ... några alnar från porten till höger in på kyrkogården». I ett kyrkoinventarium 1744 (GLA sign. Flakeberg L I: 1) finns ett tillägg av år 1757 om »1 st. klåcka», men dess placering är icke angiven. År 1937 fick församlingen en tredje ringklocka, dess nuvarande storklocka. 1789 års klocka övertog

Fig. 343. Flakebergs gamla kyrka. I förgrunden den norra kyrkogårdsporten med klockhuven. Foto S. Welin 1894.

samtidigt den forna lillklockans rang och funktion, och den medeltida klockan — en gång helgad åt Sankta Katarina, enligt vad dess inskrift själv förtäljer — hänger nu tyst och stilla efter att under icke mindre än sju århundraden ha låtit klangen av sin vigda malm ljuda över Flakebergsbygden. Det säges, att man, när den nya kyrkan byggdes, funderade på att låta nedsmälta klockan för att av metallen låta gjuta en ny, men dess bättre blev denna tanke ej förverkligad.

Malm. Höjd 55–70 cm, diameter 57 cm. Kläppen är gammal, längd 47 cm. Klockan visar vackra proportioner med förhållandevis stor vidd i underkanten. Kronan är kraftig med rakt uppstående öron, klockhalsen är ovanligt kullrig. Ytan är ojämn. Slagringens underkant är vågrät. Kroppen har dubbla, gjutna vulstränder upptill och nedtill. I de två 3–3,5 cm breda skriftband, som dessa ränder begränsa, finns en upphöjd, gjuten, retrograd inskription med majuskler. På den släta ytan ovanför nedre inskriptionsbandet har gjutaren placerat den latinska textens slutord utan särskild bandbegränsning. Klockan saknar i övrigt ornering. Ifråga om utformningen av textbanden och de latinska bokstäverna, som äro ojämma och klumpiga, röjer gjutaren sin ovana vid sådana detaljer. Den latinska inskriften lyder, med början i det övre bandet: AVE: MARIA: GACIA: PLENA: DOMINVS: TECV: | BENEDICTA: TV: IN: MV LIERIBVS: ET: BENEDICTVS: FRVCTS VENTIS TVI | SANCTA: CATERINA »Ave Maria gratia plena Dominus tecum. Benedicta tu in mulieribus et benedictus fructus ventris tui. Sancta Catarina.» Under det nedre textbandet, nedanför bokstäverna FR i FRVCTS, i själva slagringen, på ett avstånd från nederkanten av 3,5 cm finns en likaledes retrograd inskrift bestående av fyra runor, som ursprungligen ristats i kåpan och därför framträda i relief. Runornas höjd 3–3,5 cm. Runorna observerades först 1868 av R. Hjorth.

Runinskrift:

suno:

»Sune»

Till läsningen: 3 n har ensidig bst. R. 4 har dubbelsidiga, åt höger (på klockan) nedåtriktade bistavar, ø eller o.

Förmodligen har ristaren avsett r. 4 som o, varvid runföljden direkt svarar mot den latinska formen av det fornsvenska mansnamnet *Sune*. Av formen *Suno* finns ett flertal belägg i fsv. Det betecknar troligen gjutarens namn. Det kan i sammanhanget nämnas, att namnet *Sune* finns som signatur på en liten gravkalk (1100-talet) från Skara domkyrka (SHM inv.nr 24.204).

Ett flertal svenska medeltidsklockor ha som här en inskription med änglahälsningen helt eller delvis utskriven (t. ex. Fole på Gotland, V. Stenby i Östergötland, S. Råda och V. Fågelvik i Värmland). Orden SANCTA CATERINA anger, att klockan ursprungligen har vigts åt helgonet med detta namn. Att det dessutom skulle avse — som M. Åmark uttrycker sig — »möjligen även klockans namn, som givits henne vid den biskopliga invigningen», är mera osäkert. I varje fall har traditionen icke bevarat detta namn på klockan.

Flakebergsklockan dateras av Åmark »till 1200-talets senare del».

222. Malma sn, kyrkan. Nu i Fridhems kyrka, Längnums sn

Pl. 173, 174

Litteratur: L 1980, T 56. P. E. Lindskog, En korrt beskrifning om Skara stift 5 (1816), s. 116; Kyrkoinventarium 1829, 1918 (ATA); R. Dybeck, Runa h. 2 (1842), s. 4; P. A. Säve, Västergötland 1863: 1, s. 187 (hs i UUB sign. S 40 k, fältprotokoll till följ.), Berättelse 1863, s. 126 (ATA, tryckt i ATS 3, 1873, s. 137), Gotländska samlingar (UUB R 623: 5, s. 624); C. J. Ljungström, Brev t. Riksantikvarien 4/5 1867 (ATA); R. Hjorth, Brev t. B. E. Hildebrand 7/8, 19/9 1868 (ATA), Beskrifning öfver Wiste härad (1902), s. 57; O. Sjögren, Sverige 4 (1933), s. 310 (Längnum); H. Jungner, Anteckningar 17/8 1936, 8/7 1937 (ATA); M. Åmark, Medeltida kyrkklockor (i: Skara stift i ord och bild, 1949), s. 176, Sveriges medeltida kyrkklockor (1960), s. 206f.

Äldre avbildningar: Hjorth, tecknad kopia av inskriften i Ljungström a.a. (ATA); Åmark a.a. 1960.